

MODALITET SOM MEDIUM FOR SUBJEKT-TEMPUS-RELATIONER¹

Af Sune Vork Steffensen (Aarhus Universitet)

I denne artikel behandler jeg med udgangspunkt i en dialektisk sprogteori udviklet af Jørgen Chr. Bang & Jørgen Døør (Bang & Døør 1985-1998 og forthcoming) et aspekt af den danske verbal morfologi. Mit mål er at identificere nogle af de dialektiske implikationer der eksisterer mellem lingvistiske subjekter og verbal flexivernes tempus-udtryk. Derved ser jeg mit oplæg på MUDS 9 i oktober 2002 – og i forlængelse heraf denne artikel – som en *rite de passage* i forhold til to af mine forskningsprojekter: for det første min afhandling *De danske verbers morfologi(er) I-II* (tildelt Syddansk Universitets guldmedalje 2001), og for det andet mit ph.d.-projekt ved Nordisk Institut på Aarhus Universitet (påbegyndt september 2002) i *Det sprogvidenskabelige subjekt*.

Min hovedtese i denne artikel er at danske verber ikke bøjes i *tempus* (som denne traditionelt defineres i dansk og international lingvistik), men derimod i *modalitet*. Derved forklarer jeg verbal flexiverne som en systematisk indikation af de pragmatiske subjekters måde at forholde sig til kommunikationen på.

1. To aksiomer og femten teser

Jeg præsenterer nedenfor de aksiomer og teser som i kortfattet form anskueliggør min teoretiske behandling af de danske verbal flexiver:²

Axiom 1: Praxis kan forstås som en helhed, der eksisterer i tre dialektisk interdependente dimensioner: en ideo-logisk, en bio-logisk og en socio-logisk (jf. Døør 1998:65). Falsifikationsbetingelsen for dette axiom er, at der kan udpeges ét eneste fænomen, (i) der

¹ Jeg takker Jørgen Døør for de gode diskussioner som ligger forud for denne artikel.

² Jeg har i denne sammenhæng fravalgt at gengive mine explicitte diskussioner med den grammatiske tradition. Læsere der fuldt forståeligt måtte savne disse, henvises til Steffensen 2001 hvor jeg inddrager og diskuterer en række danske og internationale grammatikere.

er rent ideo-logisk, rent bio-logisk eller rent socio-logisk, eller (ii) som ikke er enten ideo-, bio- eller socio-logisk.

Tese 1: Dialoger er mindst tre subjekters (dvs. en taler og tre tolkere) fælles og individuelle handlinger i (dvs. interpretationer af, interaktioner i og interventioner i) en situation (dvs. en topisk afgrænset helhed i praxis). Det følger heraf og af Axiom 1, at *dialoger, subjekter, ytringer, led, ord, morfer, foner etc.* eksisterer i en ideo-logisk, en bio-logisk og en socio-logisk dimension (jf. Bang & Døør 1993:35-39; Steffensen 2001:93-117).

Tese 2: Ethvert udsagn er et udsagn *i* en situation her-og-nu (jf. Tese 1). Dermed skal udsagns relevans forstås *i forhold til* situationen. Ethvert udsagn er dermed (også) et udsagn *om* den situation hvori den ytres.

Tese 3: *Tid* er et praxis-fænomen. I forhold til tid skelner jeg derfor mellem mere ideo-logisk tid, mere bio-logisk tid og mere socio-logisk tid, men altså ikke ren ideo-, bio- eller socio-logisk tid (jf. Axiom 1).

Tese 4: *Tempus* definerer jeg som deiktiske markører af mere/mindre ideo-logisk, bio-logisk og socio-logisk tid.

Tese 5: Forskellen mellem deiktiske tempus-henvisninger til mere ideo-logisk, bio-logisk eller socio-logisk tid er forskelle *i modalitet*.

Tese 6: Det følger af Tese 4 og 5, at *tempus* skal forstås som (forskelle *i*) *modalitet*.

Tese 7: *Modalitet* definerer jeg som subjekters måde at forholde sig til (i) sig selv, (ii) hinanden, (iii) omverdenen og (iv) det sagte på.

Tese 8: De pragmatiske subjekters modalitet kan sprogligt bl.a. udtrykkes verbalflexivisk. Verbalflexiviske indikationer af modalitet kalder jeg *modus*. På dansk er der fire modi: *Situativ, derivativ, optativ* og *imperativ*. Eksempler på udtryk for disse fire er henholdsvis: *giver, gav, give* og *giv!*

Tese 9: Med *situativ* modus handler (jf. Tese 1) subjekter i forhold til den dialogiske situation her-og-nu, dvs. til den aktuelle konjunktur af ideo-, socio- og bio-logiske dimensioner. Med *derivativ* modus handler subjekter i forhold til situationen her-og-nu, men med inddragelse af andre erindrede eller forestillede situationer (som jeg kalder sær-situationer). Sær-situationernes dialogiske existens er altså *afledt (deriveret)* af subjekternes handlinger i situationen. Sær-situationernes særhed kan være mere/mindre ideo-

logisk, socio-logisk og bio-logisk domineret. *Optativ* og *imperativ* indikerer ikke-realiserede sær-situationer, henholdsvis en mere ideo-logisk sær-situation (ønske: *Gud giv ham fred*) og en mere socio-logisk sær-situation (ordre/opfordring: *giv mig (lige) saltet!*). Jeg vil ikke yderligere behandle disse to modi i denne artikel; jeg henviser til Steffensen 2001:kap. 7.

Tese 10: *Situativ* bruges af subjekter som grund-modalitet i ethvert udsagn der omfatter en deiktisk reference til noget nærværende (jf. Tese 7) i situationen her-og-nu (jf. Tese 1, 2 og 8). Der kan skelnes mellem bio-logisk domineret reference (fx *dér står en bil*), ideo-logisk reference (fx *om vinteren kører den sidste bus kl. 18.30*, dvs. noget vi ved gælder som “iterativ” realitet) og socio-logisk reference (fx *hvalen er et pattedyr*, dvs. fælles-konceptuelle definitioner af begreber i vores sociale inter-aktioner).

Tese 11: *Derivativ* modalitet med *bio-logisk* dominans bruges af subjekter til at betegne sær-situationer, der har haft en real-eksistens tid-ligere end situationens eksistens. *Derivativ* modalitet med *ideo-logisk* dominans bruges prototypisk af subjekter til at betegne sær-situationer, der opstilles som fiktive/imaginære/forestillede muligheder (handlemuligheder), der fungerer som alternativer til de dominerende situationelle her-og-nu-logikker. *Derivativ* modalitet med *socio-logisk* dominans bruges prototypisk af subjekter til at betegne sær-situationer, hvis realisering opstilles som sociale ønsker til afløsning af situationen her-og-nu.

Tese 12: Af de tre derivativer i Tese 11, er den prototypiske den bio-logisk dominerede, idet *derivativ* modalitet uden extra-relatorer prototypisk tolkes af subjekterne som bio-logisk domineret. (Fx *jeg var en rig mand*) Vil det talende subjekt understrege en ideo-logisk tolkning kræver det en extra-relator: *hvis jeg var en rig mand*. Tilsvarende med en socio-logisk tolkning: *bare jeg var en rig mand*. Dette kan udtrykkes som forskelle i dominansforholdet: ved den bio-logiske tolkning dominerer udtrykket en bestemt indholds-tolkning, ved de andre dominerer et (relator-markeret) indhold verbal-udtrykket med *derivativ* (Steffensen 2001:176ff.).

Tese 13: Der findes ikke før-tider på dansk, kun tilstandsbeskrivelser i enten *situativ* eller *derivativ*. Disse tilstandsbeskrivelser har dog visse tidsmæssige implikationer: *nu har jeg spist isen* er en tilstandsbeskrivelse her-og-nu (jf. tidsadverbiet), men implicerer

en forudgående situation hvori handlingen kunne benævnes i situativ: *nu spiser jeg isen* (jf. Steffensen 2001:258-272).

Tese 14: Der findes ikke efter-tid på dansk, kun tilstandsbeskrivelser der kan omfatte ønsker, påbud og tilladelser (fx udtrykt med *vil/ville*, *skal/skulle* og *må/måtte*). Disse eksisterer situationelt (dvs. her-og-nu ved situativ, og i sær-situationen ved derivativ) uafhængigt af om ønskerne realiseres, påbuddene efterkommes eller tilladelserne gives/følges.

Tese 15: Hidtil har den lingvistiske tradition med tempus-begrebet forvekslet subjekternes modalitet med subjekt-independente tids-relationer mellem i-sig-selv-eksisterende situationer. Dette skyldes at lingvisten har set sig selv som stående uden for det beskrevne (a-topisk). Set fra lingvistens position *sub specie æternitatis* er forholdet mellem forskellige situationer som forholdet mellem perler på en snor: Hver perle har nogle forudgående og nogle følgende perler, og de danner én lang kæde således at én og kun én perle er i nu'et. Den videnskabsteoretiske baggrund herfor er en positivistisk/objektivistisk videnskabsopfattelse, ifølge hvilken lingvisten ikke må interferere med det undersøgte objekt (jf. Steffensen 2000).

Axiom 2: Sprogvidenskabens *raison d'être* er at bidrage til sundere kommunikation (mere økologisk, demokratisk og fredelig kommunikation). Dette forudsætter en mere subjekt-sensitiv og situationel tilgang til sprog, *in casu* verbal morfologien.

2. Jorden er rund

I dette og det følgende afsnit vil jeg analysere to tekster med henblik på at demonstrere de teoretiske, analytiske og praktiske konsekvenser af den i afsnit 1 skitserede teori. Det første eksempel er hentet fra Arnauld & Lancelots cartesisk-jansenistiske Port-Royal-grammatik, *Grammaire Générale et Raisonnée de Port-Royal* fra 1660. Heri optræder følgende eksempel (§1), som her gengives med min oversættelse (§2) samt fire alternative formuleringer ("kommutationer") i §§3-6:

§1 *la terre est ronde*

§2 *jorden er rund*

§3 *jorden er ikke rund*

§4 *jorden var rund*

§5 *jorden vil være rund*
§6 *jorden vil blive rund*

De næsten 100 år fra 1543 til 1641 revolutionerede videnskaben. I 1543 bekendtgjorde Kopernikus, at solen stod stille i universets midte med jorden og de andre planeter roterende rundt om sig (den kopernikanske heliocentrisme), og i 1641 udgav René Descartes sine *Meditationer* (den cartesiske cognicentrisme). I mellemtiden havde Gilbert opdaget magnetismen, Galileo tyngdekraften, Kepler de elliptiske planetbaner og Harvey blodcirkulationen (jf. Cooper 1996:233). Kirken og de jesuitiske undervisningscentre var under pres.

De jansenistiske (efter Cornelius Jansen) *Petites-Écoles*, som eksisterede fra 1638 til 1661, var en del af denne bevægelse. Arnaulds og Lancelots arbejde skal ses i forhold til den pædagogiske udfordring, som lå i arbejdet på disse “små-skoler”, hvoraf den mest berømte lå i Port-Royal-klostret. I 1660 udkom deres fælles grammatik, *Grammaire Générale et Raisonnée de Port-Royal*, baseret på henholdsvis Lancelots lærebøger i latin, græsk, italiensk og spansk og Arnaulds cartesisk inspirerede lærebog i logik, *La logique ou l'art de penser* (som dog først udkom to år senere, i 1662). Ovenstående eksempel er taget fra indledningen til anden del. Arnauld & Lancelot har overtaget tankerne heri fra *La logique* (jf. Tsiapera & Wheeler 1993:129). Den cartesiske baggrund gør det relevant at betragte eksemplet ikke ahistorisk, men netop som et eksempel til brug i en videnskabsrevolutionær fase, hvor udsagnet ikke forekom lige så indlysende sandt, som det gør for de fleste i dag.

Lad os se på eksemplet i det lys. Formen *est* (*er*) indikerer i en traditionel grammatisk optik præsens (jf. Tese 8, 9 og 10). Diderichsen skelner inden for præsens-formerne mellem fem betydninger: “det nærværende”, “det, som er og altid har været”, “det, der plejer at ske”, “det fremtidige” og “historisk Præsens” (EDG:122). Jeg postulerer, at Diderichsen vil betegne tiden i eksemplet som “det, som er og altid har været”. Hans eksempel herpå er: “*I en ligebeinet Trekant er Vinklerne ved Grundlinien lige store | Danmark er omgivet af Hav paa alle Sider*” (ibid.).

Lad os aksiomatisk antage, at sandhedsværdien i eksemplet er sand, og at vores kære værtinde, *Gaia*, ikke er blevet rundere med årene, men har den samme runde form som

hun altid har haft. I dette perspektiv må vi sige – med Diderichsen – at så lever eksemplet (§§1-2) op til definitionerne for “det, som er og altid har været”. Ligeledes giver §3 ikke mening for det der altid er, kan ikke negeres. Tilsvarende med §§4-6, for det der altid er, kan ikke modificeres temporalt fordi det forudsætter en attributiv modsætning (*engang var jorden rund, men nu er den ikke*). Kun i udsagn som *jorden var rund, jorden er rund og jorden vil altid være rund* giver det mening fordi der netop her skabes en anden slags modsætning, nemlig til påstande om noget eviggyldigt andet, fx: *jorden er, forbliver og har altid været flad*.

Så kunne analysen stoppe her hvis det ikke lige var for Kopernikus. For selvfølgelig er der en grund til at Arnauld & Lancelot bruger netop dette eksempel. Det typiske lingvistiske eksempel præsenteres jo netop som en neutral omverdens-beskrivelse for på den baggrund at kunne forholde sig til det “rent sproglige” uden at skulle diskutere eventuelle problemer i den omtalte omverden. Baggrunden for eksemplet er at det heliocentriske verdensbillede skal præsenteres og forstås som en neutral baggrund for vores forståelse af sprog og logik. Dette er den politisk-filosofiske – og ikke mindst den lingvistiske – dagsorden, og når det er nødvendigt, så er det selvfølgelig fordi kirken hidtil havde hævdet noget andet. Men dermed er det ikke længere muligt at opretholde “altid”-tolkningen af eksemplet, fordi det netop ytres i en modsætningsfigur: *I har hidtil sagt, at jorden er flad. Vi siger, at jorden er rund*.

Vi må her specificere, at det altidige begrænser sig til en bio-logik, jf. aksiomet om jordens rundhed, mens udsagnet ideo- og socio-logisk kun kan forstås som en situativ modalitet: et *her-og-nu* i opposition til *dengang*. Ideo-logisk er der tale om en forskel i den mentale opfattelse af vores om- og medverden. Socio-logisk er der tale om en afgrænsning mellem én social orden (den katolske og jesuitiske kristendom) og en anden (jansenistisk-cartesisk videnskab/kristendom).

Denne tilgang – med en skelnen mellem ideo-, bio- og socio-logisk modalitet – gør det klarere, at Diderichsens inddelinger blot refererer til forskellige dimensioner af *samme* her-og-nu-tid: Enten bio-logisk eksistens (“det nærværende”) eller ideo-logisk eksistens (“det, som er og altid har været”, “det, der plejer at ske” og “det fremtidige”).

En sådan analyse medfører, at *viden topikaliseres*. Det er ikke længere muligt at tale om viden, som løsrevne repræsentationer af verden, der er sande og eviggyldige i det om-

fang at verden og viden-repræsentationen er isomorfiske. Snarere må vi spørge: Hvem ved hvad, hvor, hvornår, hvordan³ og hvorfor? Det bliver altså klarere, at udsagn ikke skal tolkes atomisk eller atopisk, ikke som i-sig-selv-eksisterende sproglige helheder, men netop *topisk*: som motiverede mellemmenneskelige handlinger. Spørgsmålet er dermed ikke: Er udsagnet i sig selv sandt eller falsk?, men snarere: Under hvilke topiske omstændigheder blev udsagnet sagt? Og under hvilke er det mere sandt, under hvilke mere falsk og under hvilke både-og?

3. Overgangen fra barn til voksen

Det følgende eksempel er citeret efter Ole Tøgebys danske grammatik *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære* (Århus 2002). I denne er der en række eksempeltekster, herunder følgende fra text Z (p. 354). Nummereringen og den afsluttende kursiverede sætning er Tøgebys:

0/Overgangen fra barn til voksen.

1/Overgangen fra barn til voksen kunne gøres meget lettere end den er. 2/Der bliver snakket forfærdelig meget. 3/Jeg tror egentlig at hvis man ikke snakkede så meget ville det afhjælpe lidt. 4/Hvordan den burde laves om, kommer vel an på ens politiske indstilling. 5/jeg mener at såfremt samfundet blev lavet "lidt" om var overgangen ikke så svær. [...]

Stil skrevet af en pige i 9. klasse over emnet: Overgangen fra barn til voksen

Ad 0: Jeg vil indledningsvis spørge, om der i pigens overskrift (0/ i Tøgebys nummerring) er modus, modalitet, tempus og tid (jf. definitionerne i Tese 3, 4, 7 og 8)? Der er ikke modus, for der er ingen verbalflexiver. Men der er modalitet, idet pigen refererer til den omtalte *overgang* i bekendt form, dvs. som en velkendt størrelse. Det er dog ikke klart om *overgangens* velkendthed skyldes en fælles bekendt co-text eller context: Skyldes bekendtheden stilehæftet eller dialogisk ekspliciterede omverdenserfaringer? Der er også tempus i teksten, idet der er en deiktisk reference til tid, nemlig den tid der er impliceret i en overgang fra barn til voksen. Men om hun refererer til overgangen i dens mere ideo-, bio- eller socio-logiske tids-dimensioner, er ikke ekspliciteret i overskriften. Overgangens bio-logiske tid markeres fx af kropsforandringer ved kønsmodningen; den ideologiske tid af en ny selvforståelse som "voksen", "moden" etc.; den socio-logiske tid er

³ Hvordan-dimensionen er særlig vigtig i en videnskabelig sammenhæng, fordi det gør en betydelig forskel,

kendetegnet ved en overgang til mulig lønmodtager (fra 13 år) og selvstændig forbruger, dvs. barnet bliver en deltager i en kapitalistisk økonomi (jf. Døør 1998:80-85).

Ad 1: Om overgangen hedder det i situativ, at den *er*, dvs. der er tale om en praxis-realtet, som vha. relatoren *end* tilskrives et prædikativ. Sammen med adjektivet *lettere* i komparativ skabes der en sammenligning, hvorved det siges om overgangen, at den *nu* er ikke-så-let. Pigen laver altså en sammenligning mellem overgangen som den *er* (mindre let), og som den *kunne være* (mere let). Verbet *gøre* indikerer at det ligger inden for individers handlemuligheder, men med passiven *gøre-s* abstraherer hun fra konkrete agenter. Derved ophæver hun faktisk den semantiske mulighed i *gøre*: Det kan gøres lettere, men der er ikke nogen til at gøre det. Handlingen er altså *irreal*, hvilket jeg definerer således at den eksisterer som et altdominerende ideo-logisk fænomen. Dette markeres med *kunne* i derivativ. Den ideo-logiske tolkning af derivativen implicerer at lettelsen er en imaginær bevægelse, som opstilles som et forestillet alternativ til situationen her-og-nu (dvs. som et *Utopia*). Dette er i modsætning til en socio-logiske tolkning, der implicerer artikulationen af mål og midler, dvs. en konkret transformation af topos. Den ideo-logiske tolkning skal ses i lyset af, at hun faktisk *ikke* opfatter overgangens sværhed som ideo-logisk konstitueret, men netop som socio-logisk konstitueret, jf. hendes problem-udpegning i 5/.

Ad 2: I Steffensen 2001:258-272 præsenterer jeg min analyse af det som Diderichsen kalder “Verbets omskrevne Former” (EDG:127ff.). Grundlæggende opfatter jeg ikke disse som bestemte tempus-former (før-tider, jf. Tese 13), men i stedet som prædikatskonstruktioner med forskellige prædikationslogikker. Disse kan opstilles i følgende matrix, som jeg ikke vil kommentere nærmere:⁴

	<i>Indre prædikation</i>	<i>Ydre prædikation</i>
<i>Konstitutiv</i>	Jeg er glad	Jeg har en bil
<i>Genetisk</i>	Jeg bliver glad	Jeg får en bil
<i>Agentiv (genetisk med agent)</i>	Hun gør mig glad	Du giver mig en bil

om viden er lingvistisk, ikke-lingvistisk eller før-lingvistisk.

⁴ Matricen bygger på og er inspireret af følgende tre semantiske analyser: (i) Finn Sørensens analyse af passivkonstruktioner med *være/être* (Sørensen 1986) (ii) Peter Widells analyse af “den dobbelte aspektkalkule”, som udgøres af verberne *være, have, blive, få, gøre* og *give* (Widell 1996) og (iii) Émile Benvenistes analyse af *være* og *have* (*être* og *avoir*) som komplementære verber, distributionelt og semantisk (Benveniste 1966, jf. Henrik Jørgensen 1984). Min brug af ovennævnte kan læses i Steffensen 2001:260 - 264.

Verbet *bliver* indikerer ifølge matricen “genetisk, indre prædikation”, dvs. en prædikation der beskrives ud fra et genetisk (“inkoativt”) (overgangs-)aspekt i forhold til subjektet indre egenskaber. Subjektet for prædikationen er *der*, der er en udpegning af “verden” eller situationen som en “tom ramme” for en nærmere beskrivelse.⁵ Dermed fremstår prædikatet som en generel beskrivelse af de baggrunds-logikker der gælder i den sociale verden. At prædikationen netop er *genetisk* og ikke *konstitutiv*, skyldes og bevirker at prædikatet i dette tilfælde beskriver en “konstant foranderlighed”: pigen beskriver altså en social baggrund af en evindeligt gentagen handling som er indikeret med det prædikats-bøjede verbum *snakke*.⁶ I 2/ beskriver pigen altså en “konstant overgang til”, dvs. en tilstand af, *snak*. Derved viger pigen atter uden om en social udpegning af sociale agenter, hvilket underbygger den ikke-socio-logisk tolkning af derivativen i 1/.

Ad 3: *Tror* indikerer her situativ. Pigen opfatter altså sine tanker som en situationel realitet. Men det er værd at bemærke, at selvom tanken er en realitet, så er verbet *leksikalsk* en reference til noget fundamentalt ideo-logisk, nemlig hendes mentale aktiviteter. Sættningen af relatoren (konjunktionen) *hvis* og derivativen *snakkede* skaber en hypotetisk situation (kontrafaktisk i forhold til den situative beskrivelse i 2/), således at hun altså bruger en ideo-logisk derivativ. Det samme gælder oversættningens verbum *ville* (*afhjælpe*). Dette refererer nemlig til en følge af den hypotetiske situation, og en sådan følge er naturligvis i sig selv også hypotetisk, så længe betingelsen i betingelsesledsætningen er uopfyldt.

Ad 4: Oversættningens verbum *kommer* indikerer situativ; der er altså *en* som har en politisk indstilling her-og-nu, men hvem det er får vi ikke at vide, for her optræder ingen syntaktiske, semantiske eller pragmatiske subjekter. Den situativt indikerede *politiske indstilling* implicerer nogle holdninger til forandringer i/af praxis, dvs. et ideo-logisk aspekt. Men forandringens sociale realitet negeres som mulighed af ledsætningens derivativ *burde*, fordi den udelukker en her-og-nu real-forandring til fordel for en blot forestillet forandring. *Burde* indikerer altså (også) en ideo-logisk derivativ.

⁵ Diderichsen kalder dette *der* for “formelt situativ”, og med det gives “Sætningen en situationsbeskrivende Karakter” (EDG:182f.).

⁶ Jeg benævner dette P-bøjning, *snakket*, i modsætning til V-bøjning, *snakker/snakkede*, og N-bøjning, (*at*) *snakke*, jf. Steffensen 2001:109ff. og Steffensen & Bang 2001.

Ad 5: Denne sætning er syntaktisk næsten identisk med 3/. Igen bemærker jeg forholdet mellem realiteten i den mentale aktivitet og den socio-logiske irrealitet i den sociale forandring: *mener*, som indikerer situativ, over for *blev lavet om*, som indikerer derivativ. I øvrigt laver pigen også her en “genetisk indre prædikation” således at hun omtaler en forandring, men ikke med *agentiv*-indikation: *Hvem* der skal gøre *hvad*, er usagt.

Summa summarum: Der er en massiv brug af ideo-logisk dominerende derivativ. Pigen indlejrer dermed enhver gøren-overgangen-lettere i et ideo-logisk domineret virkefelt. Dette bliver meget tydeligt, hvis vi opstiller følgende skematiske oversigt:

Hvad er? (Situativ)	Den samfundsmæssige snak, den svære overgang fra barn til voksen, pigens tro og meninger samt en-eller-andens/alles ukendte politiske indstillinger.
Hvad er ikke? (ideo. derivativ)	En lettere overgang fra barn til voksen, afhjælpningen af den megen snak og den samfundsmæssige forandring.

Vi kan altså konkludere, at der er en modsætning mellem pigens problem-udpegning og hendes måde at forholde sig hertil. I 5/ peger pigen således på, at problemet er samfundsmæssigt, hvilket indikerer at hun opfatter den socio-logiske dimension af puberteten som den dominerende eller den mest problematiske. Men i hele teksten opstiller hun enhver forandring som en blot ideo-logisk (hypotetisk) mulighed, ikke som en socio-logisk (gennemførlig) mulighed.

Eksemplet rejser det spørgsmål om lingvisten ifølge Axiom 2 kan bidrage til en sundere kommunikation. Dette kan gøres ved at gøre pigen opmærksom på misforholdet mellem den socio-logiske identifikation af pubertetens vanskeligheder og den dominerende ideo-logiske måde at forholde sig til problematikken. Endvidere kan lingvisten – med pigen, i klassen og/eller i uddannelsessystemet – tage op om problemet skyldes en institutionel problematik eller en individuel problematik: skriver hun sådan fordi (hun tror at) det forventes af lærer/censor/skole, eller “er hun bare sådan”?

Er det første tilfældet, har vi et alvorligt pædagogisk og demokratisk problem, fordi skoleelever så internaliserer en (skjult?) læreplan, ifølge hvilken enhver problem-identifikation *ikke* skal resultere i en identifikation af sociale handlingsmuligheder, men derimod i en opstilling af mentale fantasier. Hvis dette er en korrekt interpretation, så er der et stort pædagogisk potentiale i at udvikle den danske stil som genre til faktisk at være et socialt

forpligtende (og eksperimentelt realisabelt) indlæg i en demokratisk dialog (jf. Døør 1991:16ff.). Er det sidstnævnte tilfældet, dvs. "sådan er hun bare", så kan lingvisten rejse det spørgsmål, om hun ønsker at (vedblive at) være sådan, eller om der er udviklingsvilje og -muligheder.

4. Invitationer

Med denne artikel vil jeg gerne invitere mine læsere til følgende to eksperimenter: (i) Hvilke videnskabelige, pædagogiske og demokratiske perspektiver er der i at anlægge det her præsenterede synspunkt på verbalmorfologien specifikt og sprog og tekster generelt? (ii) Hvilke videnskabelige, pædagogiske og demokratiske perspektiver er der i at handle og leve i overensstemmelse med mit Axiom 2; og er implikationerne heraf sundere for os og vores medmennesker end implikationerne af det modsatte, dvs. at leve som om Axiom 2 ikke er sandt?

Litteratur

- Arnauld, Antoine & Lancelot, Claude. 1660/1980: *Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal*. Genève.
- Bang, Jørgen Chr. & Døør, Jørgen. 1990: *Sprogteori IV*. Odense.
- Bang, Jørgen Chr. & Døør, Jørgen. 1993: Eco-Linguistics: A Framework. In: R.J. Alexander, J. Chr. Bang & J. Døør (eds.): *Ecolinguistics – Problems, Theories and Methods*. Odense.
- Bang, Jørgen Chr. & Døør, Jørgen (forthcoming): *Dialectical Ecolinguistics*. Edited by Sune Vork Steffensen & Joshua Nash.
- Benveniste, Émile. 1966: *Problèmes de linguistique générale*. Paris.
- Cooper, David E. 1996: *World Philosophies*. Oxford.
- Diderichsen, Paul. 1968: *Elementær Dansk Grammatik*. 3. udg. København.
- Døør, Jørgen. 1991: *Økologi & Moral*. Odense.
- Døør, Jørgen. 1998: *Moralske Meditationer*. Odense.
- EDG = Diderichsen 1968.
- Jørgensen, Henrik. 1984: Verber, Syntax og Skrift. In: *Semiotik*, nr. 7-8. København.
- Steffensen, Sune & Bang, Jørgen Chr. 2001: Sætnings-, ord- og morfemklasser i dansk sprog. Udkast til en dialektisk dansk grammatik. In: Peter Widell & Mette Kunøe (red.): *8. Møde om Udforskningen om Dansk Sprog*. Århus.
- Steffensen, Sune. 2000: *Strukturalisme, Marxisme & Dialektik*. ELI Working Paper no. 2. Odense.
- Steffensen, Sune. 2001: *De danske verbers morfologi(er) I-II*. Odense.
- Sørensen, Finn. 1986: Passivkonstruktioner er prædikatskonstruktioner. In: *CEBAL*, no. 8. København.
- Togeby, Ole. 2002: *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære*. Århus.

- Tsiapera, Maria & Wheeler, Garon. 1993: *The Port-Royal Grammar. Sources and Influences*. Münster.
- Widell, Peter. 1996: Aspektuelle verbalklasser og semantiske roller – Den dobbelte aspektkalkule. In: Lone Schack Rasmussen (ed.): *Semantiske roller*. Odense Working Papers in Language and Communication, no. 10. Odense.